

ĐẶC ĐIỂM THI PHÁP THƠ VIẾT CHO THIẾU NHI CỦA XUÂN QUỲNH QUA THI TUYỂN *CON YÊU MẸ*

La Nguyệt Anh¹

Tóm tắt: *Con yêu mẹ* là tập thơ tuyển những sáng tác của Xuân Quỳnh viết cho thiếu nhi. Tập thơ gồm 18 bài, ghi dấu ấn thi pháp riêng, độc đáo của Xuân Quỳnh khi viết cho trẻ thơ. Tình yêu thương mà sâu sắc hơn là tình mẫu tử, sự thấu hiểu thế giới trẻ con đã đưa dẫn những vần thơ giản dị, đằm thắm của Xuân Quỳnh đến với tuổi thơ. Cái tôi trữ tình nhập vai, giọng thơ hồn nhiên, trong trẻo gần gũi với tư duy ngộ nghĩnh trẻ thơ tạo nên sức hấp dẫn đối với các bạn nhỏ.

Từ khoá: thơ, thơ thiếu nhi, thơ Xuân Quỳnh viết cho thiếu nhi, tập thơ *Con yêu mẹ*

1. MỞ ĐẦU

Thơ muôn đời vẫn là tiếng nói của tình cảm. Khi xúc động chân thành, yêu thương tha thiết hay khát khao đến cháy bỏng... sẽ nung chảy cảm xúc để kết thành những vần thơ. Trong gia tài thơ Xuân Quỳnh, như đánh giá của Vân Thanh: “Thơ viết cho thiếu nhi, theo tôi là bộ phận quan trọng làm nên sự nghiệp của nhà thơ” (Vân Thanh [2, 306]). Tác giả Vân Thanh trong bài viết *Xuân Quỳnh viết cho thiếu nhi* đi sâu cắt nghĩa, lí giải đặc sắc thơ Xuân Quỳnh: “... viết cho thiếu nhi, Xuân Quỳnh đều xuất phát từ kinh nghiệm riêng, cảm xúc riêng của chị. Nhưng trong khi đi thật sâu vào những trải nghiệm của bản thân, qua một lối cảm nghĩ và nhận xét tinh tế và thông minh”, Xuân Quỳnh dễ gặp, chạm đến “những bậc làm cha, làm mẹ” [2,306]. Đó là một trong những lí do khiến thơ viết cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh luôn có sức cuốn hút riêng.

Thơ Xuân Quỳnh cũng chính là tiếng lòng của người mẹ hết mực yêu con. Tình yêu thương mà sâu sắc hơn là tình mẫu tử, sự thấu hiểu thế giới trẻ em đã đưa dẫn những vần thơ giản dị, đằm thắm của Xuân Quỳnh đến với tuổi thơ. Chủ đề trong thơ thiếu nhi của Xuân Quỳnh thường gắn liền với cuộc sống hàng ngày của trẻ em như gia đình, bạn bè, thiên nhiên... Thế giới ngôn từ trong thơ Xuân Quỳnh vô cùng giản dị, gần gũi nhưng lại có sức hấp dẫn đặc biệt, như có sức mạnh huyền bí lôi cuốn bao thế hệ độc giả trẻ tuổi và luôn là mảnh đất cho những ai quan tâm khám phá, tìm hiểu.

Con yêu mẹ là tập thơ tuyển những sáng tác của Xuân Quỳnh viết cho thiếu nhi được nhà xuất bản Kim Đồng ấn hành năm 2001. Tập thơ ghi dấu ấn thi pháp riêng, độc đáo của Xuân Quỳnh viết cho trẻ thơ. Tập thơ *Con yêu mẹ* gồm 18 bài, trong đó, những bài như *Bầu trời trong quả trứng*, *Con yêu mẹ*, *Thư gửi bố ở ngoài đảo*, *Tiếng gà trưa*... đã rất quen thuộc với nhiều thế hệ độc giả, nhất là những độc giả nhí. Những bài thơ này không chỉ quen thuộc với nhiều độc giả mà được đưa vào chương trình nhà trường trước và trong chương trình giáo dục phổ thông 2018. Tuy nhiên về tổng thể, tập thơ *Con yêu*

¹ Trường ĐHSP Hà Nội 2

mẹ vẫn là một khoảng trống nghiên cứu cần lấp đầy. Theo đó bài viết này, chúng tôi đi sâu tìm hiểu đặc điểm thi pháp của tập thơ *Con yêu mẹ*.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Những vấn đề chung về thi pháp và thơ thiếu nhi

2.1.1. Thi pháp và thi pháp thơ

Thi pháp là một khái niệm then chốt trong nghiên cứu văn học, trong tiếng Pháp poestique (tiếng Anh poetics) đồng nghĩa với “nghệ thuật thơ ca”. Theo các nhà nghiên cứu đương đại, thi pháp được hiểu là hệ thống các nguyên tắc, quy tắc và thủ pháp nghệ thuật cấu thành nên một tác phẩm văn học, tức là cách mà hình thức nghệ thuật sử dụng chất liệu ngôn ngữ, nhịp điệu, hình ảnh, kết cấu và thủ pháp nghệ thuật nhằm tạo nên hiệu quả thẩm mỹ.

Thi pháp học là khoa học nghiên cứu văn học như một nghệ thuật. Trong đó, nội dung hoàn toàn hóa thân vào hình thức. Theo Trần Đình Sử, phải lấy “hình thức quan niệm” làm đối tượng chiếm lĩnh, thi pháp học mới có thể “nghiên cứu hình thức nghệ thuật như hiện tượng có tính quy luật” [4, tr.12]. Như vậy, thi pháp học không chỉ đơn thuần ghi nhận các yếu tố kỹ thuật mà còn tập trung vào việc giải thích phương thức vận hành của hình thức để tạo ra giá trị thẩm mỹ. Thi pháp học vì thế bao gồm nhiều phương diện như cấu trúc tác phẩm, ngôn ngữ nghệ thuật, giọng điệu, điểm nhìn... Dựa trên cơ sở này, việc nghiên cứu sâu về thi pháp thơ cho phép chúng ta khám phá những quy luật thẩm mỹ đặc trưng của thể loại văn học giàu nhạc tính và hình tượng này. Việc phân tích thi pháp thơ mở ra cánh cửa để hiểu rõ hơn về vẻ đẹp và giá trị nghệ thuật tiềm ẩn trong từng tác phẩm, là căn cứ để lí giải, cắt nghĩa, giải mã văn bản thơ.

Thi pháp thơ, với tư cách là bộ phận của thi pháp học, tập trung nghiên cứu những đặc trưng thẩm mỹ riêng của thơ ca. Nếu văn bản tự sự hay kịch thường chủ yếu dựa trên cốt truyện và hành động, thì thơ biểu đạt thế giới nghệ thuật thông qua nhân vật trữ tình, nhịp điệu, âm hưởng, cấu trúc hình ảnh và tính hàm súc của ngôn từ. Thi pháp thơ vì vậy chú trọng các bình diện như: tổ chức nhạc tính (nhịp điệu, vần, âm điệu), hệ thống hình ảnh và biểu tượng, cấu trúc ngôn ngữ thơ, giọng điệu trữ tình, trường liên tưởng và cách tổ chức không gian, thời gian đặc thù của thơ. Qua việc phân tích các yếu tố trên, thi pháp thơ giúp lí giải cách mà cảm xúc, tư tưởng và thế giới quan của chủ thể trữ tình được chuyển hóa thành hình thức nghệ thuật độc đáo. Hiểu một cách ngắn gọn thi pháp thơ là ứng dụng cụ thể của thi pháp vào thể loại thơ ca. Nó là phương thức thể hiện của nhân vật trữ tình, phương thức sắp xếp và sử dụng từ ngữ, hình ảnh, nhịp điệu, vần điệu, âm thanh, cách tạo giọng điệu... trong bài thơ nhằm đạt được hiệu quả nghệ thuật và biểu cảm nhất định.

2.1.2. Thơ viết cho thiếu nhi Việt Nam

Thơ viết cho thiếu nhi Việt Nam là một bộ phận quan trọng trong văn học thiếu nhi, hình thành và phát triển song song với tiến trình văn học dân tộc. Những tác phẩm thơ ca trữ tình dân gian hay trữ tình trung đại, hiện đại dành cho thiếu nhi không đơn thuần phục vụ độc giả là trẻ em mà còn kiến tạo nên một vũ trụ nghệ thuật chứa đựng giá trị giáo dục sâu sắc, vẻ đẹp thẩm mỹ tinh tế cùng tinh thần nhân văn cao cả. Với những đặc điểm riêng về nội dung, ngôn ngữ và hình thức, thơ thiếu nhi góp phần bồi đắp thế giới tâm hồn cho nhiều lớp người, trở thành hoài niệm đẹp đẽ của tuổi thơ Việt và là di sản văn hóa quý báu của dân tộc.

Thơ thiếu nhi giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách, định hướng thẩm mỹ và bồi dưỡng cảm xúc cho trẻ. Trẻ em khác biệt với người lớn, khám phá thế giới thông qua trực giác và cảm xúc tự nhiên. Do đó, thơ thiếu nhi thường là cánh cửa đầu tiên mở ra thế giới văn chương, giúp trẻ em làm quen với vẻ đẹp của ngôn ngữ, hình ảnh và âm điệu trong tiếng Việt. Xét trên bình diện xã hội, thơ thiếu nhi còn là phương tiện giáo dục tinh tế giúp trẻ em hiểu biết về thiên nhiên, gia đình, tình bạn, quê hương, đất nước. Thơ ca khơi gợi lòng yêu cái đẹp, ghét cái xấu đồng thời khuyến khích khả năng quan sát, tư duy và trân trọng, giữ gìn các giá trị văn hóa truyền thống. Những vần thơ được truyền dạy trong nhà trường hay đọc trong gia đình trở thành những hạt giống đầu tiên nảy nở trong tâm hồn trẻ thơ.

Thơ thiếu nhi Việt Nam hiện đại phát triển qua ba giai đoạn. Trước năm 1945, thơ dành cho thiếu nhi mới hình thành như một bộ phận độc lập nhưng đã có bề dày từ những bài vè, câu ca dao, các bài thơ giáo huấn, tạo nền móng ban đầu cho sự tiếp nhận của trẻ em. Sau Cách mạng tháng Tám năm 1945, thơ thiếu nhi phát triển mạnh mẽ với những tên tuổi nổi bật như Phạm Hồ, Võ Quảng và đặc biệt là thơ thiếu nhi viết cho thiếu nhi qua sáng tác của Trần Đăng Khoa - người được mệnh danh là “thần đồng thơ Việt”. Trong số những tác giả thơ viết cho thiếu nhi, Xuân Quỳnh chiếm một vị trí đặc biệt. Bà viết cho thiếu nhi từ chính trái tim của người mẹ và bằng tình mẫu tử thiêng liêng, cái nhìn trong trẻo cùng trí tưởng tượng đầy nữ tính. Những tác phẩm như *Con yêu mẹ*, *Bầu trời trong quả trứng*, *Chuyện về dòng nước*... vừa gần gũi lại giàu tính nhân văn. Bước sang thời kì đổi mới, thơ thiếu nhi trở nên phong phú về đề tài, mở rộng từ cuộc sống nông thôn đến thành thị, từ môi trường đến công nghệ với sự góp mặt của nhiều tác giả như: Định Hải, Phạm Hồ... Trên nền chung ấy, Xuân Quỳnh tiếp tục giữ vai trò chủ đạo như một trong những tác giả góp phần định hình thi pháp thơ thiếu nhi Việt Nam hiện đại giản dị mà sâu sắc.

2.2. Một số đặc điểm thi pháp thơ viết cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh

Ở văn học thiếu nhi, thi pháp thơ cần được điều chỉnh cho phù hợp với khả năng tiếp nhận, cảm xúc và trí tưởng tượng của trẻ em. Vì vậy, trong thơ thiếu nhi, thi pháp thơ không chỉ là kĩ thuật làm thơ mà là mở ra con đường đến với thế giới trẻ thơ – trên con

đường ấy phương tiện và các chất liệu như ngôn ngữ, hình ảnh, màu sắc... phải gần gũi để trẻ em có thể đón nhận và tiếp nhận, tưởng tượng và cảm xúc một cách tự nhiên. Tập thơ *Con yêu mẹ* là một minh chứng thuyết phục về thi pháp thơ viết cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh. Đến với tập thơ cũng là trải nghiệm của người đọc khi bước vào thế giới trẻ thơ ngộ nghĩnh, đáng yêu, đắm thắm qua nhân vật trữ tình, ngôn ngữ, giọng điệu và tổ chức thi phẩm.

2.2.1. Nhân vật trữ tình

Nhân vật trữ tình trong tập thơ *Con yêu mẹ* thường là trẻ nhỏ, các sinh thể non nớt được gán cho tâm lý trẻ thơ hoặc cũng có thể là những người lớn đang nhìn nhận thế giới qua lăng kính của trẻ thơ với cảm xúc ngây thơ, trong sáng và đầy sự hiếu kỳ. Nổi bật trong thơ viết cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh là kiểu nhân vật trữ tình nhập vai. Chẳng hạn trong bài thơ *Bầu trời trong quả trứng*, trong vai chú gà con, nhân vật trữ tình kể về khoảnh khắc đầu tiên của nó khi nhận thức về thế giới. Ban đầu, gà con chưa hiểu biết gì về đời sống, chưa có khái niệm về no, đói, nỗi sợ hay lo âu: “*Tôi cũng không hiểu rõ/ Tôi sinh ra vì sao*”. “*Khi đập vỡ màu nâu*”, nó bắt đầu trải nghiệm thế giới rộng lớn bên ngoài với gió, nắng và nhận ra tình yêu thương của mẹ: “*Bỗng tôi thấy yêu thương/ Tôi biết là có mẹ*”. Bằng những câu thơ ngắn gọn, cấu trúc đơn cùng với các động từ cảm giác trực tiếp như “*thấy*”, “*biết*” đã khắc họa rõ nét sự chuyển biến đột ngột từ trạng thái vô thức sang nhận thức rõ ràng của gà con. Từ “*bỗng*” trong câu thơ không chỉ thể hiện sự bất ngờ của chú gà con mà còn phản ánh nhịp nhận thức của trẻ thơ – thế giới mở ra một cách nhanh chóng, đầy trực giác mà không qua phân tích. Điều này không chỉ là sự nhân hóa mà có lẽ còn là một chiến lược thi pháp giúp Xuân Quỳnh xây dựng hình tượng chủ thể trữ tình trẻ thơ một cách thuyết phục. Qua hình tượng này, Xuân Quỳnh tinh tế khắc họa quá trình nhận thức và trưởng thành của trẻ em, đồng thời làm nổi bật cảm xúc ngây thơ, hồn nhiên nhưng đầy ấp tình yêu thương. Chúng ta cũng có thể nhận thấy điều này qua bài thơ *Chờ trăng*, nhân vật trữ tình là một đứa trẻ háo hức mong đợi trăng, từng ngày dõi theo vầng trăng xuất hiện, lo trăng “*sợ ướt*”, rồi vui sướng khi “*ông trăng tròn ơi là tròn*” thể hiện trí tưởng tượng phong phú và niềm vui tươi sáng của tuổi thơ: “*Mông hai ông vẫn cứ đi/ Em mong ông lắm ông về đây chơi!*”, “*Mông năm em thấy ông cười/ Chỉ còn cái miếng gậy ơi là gậy*”. Hình ảnh trăng được giản lược thành “*cái miếng gậy*”. Đây chính là cách mà trẻ nhỏ diễn giải thế giới: không theo quy luật khoa học mà theo mức độ ấn tượng và cảm giác. Chính lối nhìn này đã tạo nên sự tươi mới, hồn nhiên và khiến cho thế giới thơ ca của Xuân Quỳnh luôn tràn đầy sức sống. Trong bài thơ *Tuổi ngựa*, nhân vật trữ tình thể hiện sự tò mò, háo hức phiêu lưu đến những miền đất lạ nhưng vẫn luôn hướng về mẹ như một nơi chốn bình yên: “*Ngựa con sẽ đi khắp/ Trên những cánh đồng hoa.../ Bỗng nhiên con nhớ mẹ/ Khi qua đồi hoa sim*” thể hiện sự gắn kết mật thiết giữa trải nghiệm tuổi thơ và tình cảm gia đình. Trong nhiều bài thơ khác như *Con yêu mẹ*, *Cây bàng*, Xuân Quỳnh cũng đưa trẻ em vào vị trí trung tâm để các em thể hiện trực tiếp tình cảm và suy nghĩ chân thành của mình.

Qua góc nhìn trẻ thơ, Xuân Quỳnh đã tạo dựng một thế giới tinh thần phong phú về cảm xúc, gần gũi và phù hợp với tâm thế tiếp nhận của thiếu nhi, đồng thời tác giả cũng truyền tải những giá trị nhân văn giản dị mà sâu sắc tới bạn đọc.

2.2.2. Ngôn ngữ trong sáng, giản dị

Ngôn ngữ trong tập thơ *Con yêu mẹ* của Xuân Quỳnh thể hiện những đặc điểm nổi bật như sự trong sáng, giản dị, gần gũi và tràn đầy cảm xúc phù hợp với nhận thức và tâm lý của trẻ em. Các từ ngữ được chọn lọc một cách cẩn thận gắn liền với thế giới quen thuộc của trẻ nhỏ như: mẹ, con, dòng sông, cánh đồng, cơn mưa, quả chín, con đường, trái cây... Chính nhờ vào điều này, thơ ca trở nên dễ hiểu và dễ nhớ hơn, có khả năng khắc sâu vào tâm trí của trẻ em một cách tự nhiên. Xuân Quỳnh không sử dụng những từ ngữ cầu kì hay hình ảnh ẩn dụ phức tạp mà thay vào đó là ngôn ngữ bình dị đời thường được trau chuốt bởi cảm xúc cùng trái tim chân thành của người mẹ làm thơ cho con. Bài thơ *Cây bàng* được viết theo thể thơ bốn chữ, miêu tả cây bàng qua cái lạnh giá của mùa đông và sự tươi mát của mùa hè giúp trẻ dễ dàng hình dung “*Bóng bàng tròn lấm/ Tròn như cái nong/ Em ngồi vào trong/ Mát ơi là mát!*”. Câu văn ngắn gọn cùng nhịp hai vừa giàu tính nhạc vừa dễ đọc, dễ nhớ giúp trẻ em dễ tiếp thu và hình dung một cách trực quan. Trong bài *Trời xanh của mỗi người*, Xuân Quỳnh khéo léo kết hợp giữa hiện thực và tưởng tượng để miêu tả bầu trời riêng của mỗi người, từ mẹ đến bố và bản thân trẻ: “*Trời xanh của riêng em/ Em chưa nhìn thấy hết/ Dài và rộng đến đâu/ Ai bảo giùm em biết?*”. Ngôn ngữ vừa quen thuộc, vừa giàu sức gợi tạo nên không gian tưởng tượng phong phú cho trẻ nhỏ.

Đặc biệt, ngôn ngữ trong tập thơ mang đậm dấu ấn tự sự. Mỗi bài thơ giống như một cuộc nói chuyện thân tình giữa mẹ và con, giúp trẻ cảm nhận được sự ấm áp, dịu dàng và đầy yêu thương. Xuân Quỳnh thường sử dụng nhiều câu thơ ngắn, nhịp điệu đều đặn, tạo cảm giác như hát ru, kể chuyện. Chính kiểu ngôn ngữ này đã tạo nên nét thơ riêng biệt của bà: nhẹ nhàng nhưng sâu lắng, bình dị mà gợi cảm.

Bên cạnh đó, ngôn ngữ thơ Xuân Quỳnh cũng giàu hình ảnh, giàu sức gợi mở phong phú phù hợp với tâm hồn trẻ thơ. Những hình ảnh nhân hóa như dòng nước “*khát tìm biển*”, hòn đá “*xin ở lại*”, những hạt phù sa “*không bao giờ thấy mệt*”... không chỉ làm câu chuyện sinh động hơn mà còn gợi ra cho trẻ những liên tưởng hồn nhiên, trong trẻo. Còn trong bài thơ *Mùa đông nắng ở đâu*, nhà thơ nhân hóa nắng khiến hiện tượng thiên nhiên trở nên sinh động hơn: “*Nắng thương chúng em giá rét/ Nên nắng vào áo em dày/ Nắng làm chúng em ấm tay/ Mỗi lần chúng em nhúng nước*”. Ngôn từ trong thơ Xuân Quỳnh không chỉ phản ánh thực tế mà còn diễn tả được những cảm xúc sâu sắc, giúp trẻ vừa quan sát, vừa cảm nhận và tưởng tượng một cách sinh động. Nhờ nghệ thuật nhân hóa tài tình, ngôn ngữ thơ gần gũi với trẻ em nhưng lại chứa đựng chiều sâu triết lý dành cho người lớn.

2.2.3. Giọng điệu thơ ấm áp, yêu thương

Giọng điệu trong thơ thiếu nhi của Xuân Quỳnh là một yếu tố thi pháp nổi bật góp phần định hình nên bản sắc riêng của tập thơ *Con yêu mẹ*. Trước tiên, thơ của bà mang giọng điệu hồn nhiên và trong trẻo, rất phù hợp với tâm tư và cảm xúc ngây thơ của trẻ nhỏ. Nhiều tác phẩm thể hiện bằng ngôn ngữ tự nhiên, dễ hiểu của trẻ em như trong bài *Chờ trăng*, nơi tâm hồn trẻ thơ đầy sự tò mò và thắc mắc; có lúc em lo lắng rằng trăng “*sợ ướt chẳng về*” nhưng lại cũng không giấu được niềm vui khi thấy “*ông trăng... tròn ơi là tròn*”. Cách nói dí dỏm, đáng yêu đã khiến giọng điệu trong thơ trở nên gần gũi như những câu chuyện hàng ngày mà các em thường chia sẻ.

Bên cạnh đó, thơ thiếu nhi của Xuân Quỳnh luôn thấm đẫm giọng điệu âu yếm, trù mên. Điều đó thể hiện rõ nhất qua các tác phẩm viết về tình mẫu tử. Trong bài *Con yêu mẹ*, giọng thơ tựa như lời thủ thỉ, như một cuộc đối đáp giữa hai tâm hồn rất gần nhau: “*Con yêu mẹ bằng ông trời/Rộng lắm không bao giờ hết*”. Cách so sánh mang tầm vóc phóng đại này không phải cách nói của người lớn mà là cách tư duy rất trẻ thơ. Đứa trẻ đang cố gắng tìm cách đo đếm tình cảm của mình dành cho mẹ qua những hình ảnh lớn nhất, gần nhất và thân quen nhất từ “*ông trời*”, *Hà Nội*”, *trường học* đến “*con để luôn trong bao diêm*”. Những hình ảnh so sánh vừa quen thuộc, vừa ngộ nghĩnh làm nổi bật lên vẻ hồn nhiên nhưng sâu sắc của tình cảm trẻ nhỏ.

Trong thơ viết cho thiếu nhi, các nhà thơ như Võ Quảng, Phạm Hồ,... luôn thể hiện tình thương bao la của người lớn dành cho trẻ nhỏ, giọng điệu thơ luôn trù mên yêu thương. Đây là giọng điệu rất nhẹ nhàng của Võ Quảng qua bài *Ai dậy sớm*:

“*Ai dậy sớm
Bước ra nhà
Cau ra hoa
Đang chờ đón*”

Bài học triết lí rút ra từ việc “*dậy sớm*” thật đáng yêu và đầy hấp dẫn đối với trẻ.

Thơ Phạm Hồ lại thường tác động tới trẻ bởi sự hóm hỉnh qua những hỏi - đáp, giọng thơ mang hơi hướng đối thoại. Ví dụ như trong bài *Ngủ rồi*:

“*Gà mẹ hỏi gà con:
- Đã ngủ chưa đấy hả?
Cả đàn gà nhao nhao:
- Ngủ cả rồi đấy ạ!*”

Mỗi bài thơ của Phạm Hồ vì thế như một câu chuyện nhỏ xinh. Trong câu chuyện ấy luôn rộn rã tiếng cười.

Trong thơ Xuân Quỳnh, bên cạnh sự trù mên mà người lớn dành cho trẻ nhỏ, còn thấm đẫm sự dịu dàng và ấm áp của tình mẹ. Trong bài thơ *Con yêu mẹ*, tình cảm của người mẹ được diễn tả qua giọng nói nhẹ nhàng, kiên nhẫn khi giải thích cho con những

điều giản dị nhất. Khi đứa trẻ so sánh tình yêu với “ông trời”, “Hà Nội” hay “trường học”, người mẹ ân cần đáp lại bằng sự lo lắng và cả sự thương nhớ “*Nhưng tối con về nhà ngủ/ Thế là con lại xa trường/ Còn mẹ ở lại một mình/ Thì mẹ nhớ con lắm đấy*”. Chỉ một câu nói cũng đủ để bộc lộ tình mẫu tử sâu sắc, khiến toàn bộ bài thơ lan tỏa hơi ấm từ vòng tay của người mẹ. Giọng điệu ấy cũng được thể hiện rõ trong bài *Cô giáo của em*, nơi hình ảnh người cô được hiện lên qua những cử chỉ ân cần đầy tình thương: “*Em nóng, cô cởi áo ngay/ Rét, cô đắp chăn kín ngực/ (Cô biết cả em nóng, lạnh)/ Mà em có nói ra đâu*”). Từng câu thơ như một lời kể nhẹ nhàng, thân mật, làm nổi bật sự chăm sóc tận tâm của cô giáo gần gũi như tình cảm của một người mẹ thứ hai. Không chỉ dừng lại ở hình ảnh người mẹ hay cô giáo, mà ngay cả trong bài *Bầu trời trong quả trứng*, tình thương mà mẹ dành cho gà con cũng được khắc họa bằng giọng điệu ấm áp: gà con “*bỗng thấy thương yêu*”, “*biết là có mẹ*” và mỗi khi “*thoáng bóng điều cắt*”, nó liền tìm đến “*nấp ngay cánh mẹ*” để tìm kiếm sự che chở. Người đọc nhận ra giọng thơ dịu dàng và tha thiết như ru trẻ vào cảm giác an toàn trong vòng tay thân quen. Hay trong bài thơ *Mùa đông nắng ở đâu*, giọng kể mềm mại, đậm chất võ về khi ánh nắng được nhân hoá thành một người bạn biết “*thương chúng em giá rét*” và có thể “*chui vào chăn cùng em*” khiến bài thơ tràn đầy hơi ấm gia đình và sự chở che.

Không chỉ nhẹ nhàng, giọng thơ của Xuân Quỳnh đôi khi còn mang sắc thái trầm lắng và giàu suy tư, giúp mở rộng biên độ cảm xúc cho trẻ nhỏ. Chẳng hạn như bài *Trời xanh của mỗi người*, xen trong giọng kể chậm rãi là những dòng suy ngẫm về các bầu trời khác nhau tồn tại trong cuộc sống: bầu trời của bà, của mẹ, của bố... Từ đó gợi mở cho trẻ nhận thức ban đầu về thế giới đa dạng xung quanh cũng như những mát mát, hi sinh thầm lặng mà người lớn phải đối mặt.

Thêm vào đó, nhiều tác phẩm còn vang lên giọng điệu dí dỏm và vui tươi, tạo ra sự thích thú cho các em khi đọc. Các bài thơ như *Mí ngoan hơn cái nắm* hay *Cái ngoan của Mí* sử dụng lối kể hài hước nhưng vẫn đầy tình cảm giúp tác phẩm dễ đi vào tâm hồn trẻ nhỏ đồng thời truyền tải những bài học nhẹ nhàng không gò ép giúp các em vừa học vừa chơi, phát triển cảm xúc và tình cảm xã hội. Nhà thơ khéo léo so sánh bạn Mí với một cái nắm đội mũ tạo nên hình ảnh vừa ngộ nghĩnh vừa hài hước: “*Cái nắm là cái nắm ngoan/ Luôn ô, mũ chỉnh tề.../ Mí cũng như cái nắm/ À Mí còn ngoan hơn*”. Cách so sánh Mí như cái nắm làm nổi bật sự đáng yêu của nhân vật đồng thời giúp cho việc giáo dục trẻ em trở nên nhẹ nhàng và thú vị. Thay vì trách mắng hay răn dạy một cách khô khan, Xuân Quỳnh đã để cho trẻ nhỏ tự khám phá bản thân qua sự dí dỏm trong bài thơ. Tương tự, bài thơ *Cái ngoan của Mí* cũng sử dụng giọng điệu hài hước để xây dựng chuỗi tình huống đáng yêu xoay quanh bạn nhỏ Mí. Mí biết cách đánh răng, nhặt rau, nhường quà cho em. Tất cả được tạo nên bằng giọng điệu tự nhiên, gần gũi, pha chút tình nghịch: “*Mí nhường em phần lớn.../ Nhưng cứ nghĩ mà xem/ Cái ngoan đâu có mất*”. Đặc biệt tình huống khi Mí tặng “*phiếu bé ngoan*” của mình cho em bé đang đau ốm không chỉ gây bất ngờ mà

còn gợi lên những cảm xúc sâu sắc. Cách kể vui vui của Xuân Quỳnh giúp bài thơ dù mang nội dung giáo dục vẫn không bị nặng nề mà trái lại rất hấp dẫn với trẻ.

Sự hòa quyện giữa nhiều giọng điệu: hồn nhiên và trong trẻo, dịu dàng và ấm áp, trầm lắng và giàu suy tư, dí dỏm và vui tươi trong tập thơ *Con yêu mẹ* đã tạo nên một không gian nghệ thuật giàu cảm xúc. Đây cũng là một đặc điểm thi pháp quan trọng giúp thơ Xuân Quỳnh chạm đến thế giới tâm hồn của trẻ thơ, nuôi dưỡng trong các em lòng thương yêu cùng sự nhạy cảm với cái đẹp.

3. KẾT LUẬN

Tập thơ *Con yêu mẹ* là minh chứng tiêu biểu cho phong cách và thi pháp thơ viết cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh. Qua hình tượng nhân vật trữ tình nhập vai với tất cả sự ngộ nghĩnh, đáng yêu, khi trong vai các bạn nhỏ, khi trong vai chú gà con bé xinh, lúc là cây bần, bầu trời xanh,... Xuân Quỳnh đã tái hiện một thế giới trẻ thơ hồn nhiên, trong sáng thể hiện sự đồng cảm sâu sắc, sự thấu hiểu yêu thương của tác giả đối với con trẻ. Ngôn ngữ thơ giản dị, tự nhiên, có những câu thơ gần với lời nói hàng ngày, nhiều từ ngữ quen thuộc, những hình ảnh gần gũi, thân thương dễ đi vào tâm hồn trẻ nhỏ đồng thời bộc lộ sự tinh tế, sâu sắc trong cảm quan nghệ thuật của tác giả. Đặc biệt, với giọng điệu thơ ấm áp, chan chứa yêu thương, đôi khi dí dỏm và rất đời thường đã tạo nên sức hấp dẫn riêng trong thơ Xuân Quỳnh viết cho thiếu nhi. Tập thơ không chỉ bồi đắp tâm hồn trẻ thơ mà còn làm phong phú thêm kho tàng văn học Việt Nam, trở thành món quà quý giá mà tác giả gửi gắm đến nhiều thế hệ bạn đọc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Nhị Hà (2014), *Đặc điểm sáng tác cho thiếu nhi của Xuân Quỳnh*, Luận văn thạc sĩ, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn – Đại học Quốc gia Hà Nội.
2. Vân Long sưu tầm và tuyển chọn (2001), *Xuân Quỳnh thơ và đời*, Tài bản có bổ sung, Nxb Văn học.
3. Xuân Quỳnh (2001), *Con yêu mẹ*, Nxb Kim Đồng.
4. Trần Đình Sử (1987), *Thi pháp thơ Tố Hữu*, Nxb Tác phẩm mới.
5. Vân Thanh (2022), *Xuân Quỳnh: Hồn thơ trong trẻo cho thiếu nhi*, <https://ct.qdnd.vn/ho-so-tu-lieu/xuan-quynh-hon-tho-trong-treo-cho-thieu-nhi-528273>, ngày đăng 28/09/2022.
6. Cẩm Tú (2022), *Những tác phẩm viết cho thiếu nhi đặc sắc nhất của Xuân Quỳnh*, <https://tuoitrethudo.vn/nhung-tac-pham-viet-cho-thieu-nhi-dac-sac-nhat-cua-xuan-quynh-206992.html>, ngày đăng 30/09/2022.

**POETIC CHARACTERISTICS OF XUAN QUYNH'S POETRY FOR CHILDREN
THROUGH THE COLLECTION *I LOVE YOU, MOM***

La Nguyet Anh

Abstract: *I Love Mom* is a collection of selected poems composed by Xuan Quynh for children. It consists of 18 poems, marking Xuan Quynh's own unique poetic style when writing for children. Mother's love has brought Xuan Quynh's simple and affectionate verses to children. The playing-role lyrical ego, the innocent and pure poetic voice is close to the whimsical thinking of children, creating an appeal for the kids.

Keywords: *poetry, children's poetry, Xuan Quynh's poems written for children, collection of poems I Love Mom*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 08-12-2025; ngày phản biện đánh giá: 05-01-2026; ngày chấp nhận đăng: 30-01-2026)